

Fakta och värderingar

– VAD STYR POLITIKEN FÖR DE GRÖNA NÄRINGARNA?

Hur fungerar samspelet mellan fakta och värderingar egentligen och hur kan forskningen bäst bidra till en hållbar politik och kunskapsbaserade beslut? Dessa frågor diskuterades vid ett dialogseminarium på KSLA måndagen den 11 februari 2019.

Text: KARIN PERHANS

– Det har aldrig varit så mycket folk samlade här inne i det här rummet tidigare, inledde seminariets ena moderator Jens Mattsson, Statens veterinärmedicinska anstalt, med att konstatera. Visserligen var KSLA:s plenisal näst intill fullsatt, men vi som lyssnade skruvade ändå på oss och såg oss omkring med viss tveksamhet.

– Har du räknat dem? frågade Cissi Askwall från Vetenskap & Allmänhet, seminariets andra moderator.

– Jag presenterar alternativa fakta, menade då Jens, och syftade på när termen först introducerades i samband med installationen av USA:s president Trump i januari 2017.

I den enkät som KSLA:s forskningsutskott skickade ut till alla ledamöter 2018 framgick det tydligt att samspelet mellan fakta, forskning, värderingar och politik har stark bäring på den polarisering vi ser just nu inom flera frågor som

rör de gröna näringarna. För att fördjupa förståelsen valde forskningsutskottet att arrangera ett dialogseminarium, där ett av syftena var att stimulera till diskussion och få värdefulla inspel från seminariets deltagare.

Seminarier började med att Erland Mårdal, professor i idéhistoria vid Umeå universitet, klargjorde att det handlar om just ett växelspel. Fakta och värderingar bör inte ställas mot varandra. Att något är på ett visst sätt, innebär inte att det bara finns ett bra sätt att göra något på. Enbart fakta kan därför inte avgöra hur de gröna näringarna ska utvecklas på ett gott sätt. Nyckelfrågan är i stället att finna fungerande och trovärdiga former för ett växelspel där både fakta och värderingar görs tydliga. Erland liknade det hela vid att forskare kan ses som kartritare som utforskar och ritar upp hur landskapet ser ut och att politiker och beslutsfattare sedan behöver navigera utifrån kartan.

Diskussionspanelen. Fr v Måns Nilsson, Charlotte Bengtsson, Gunilla Svantorp, Betty Malmberg. Till höger står moderator Cissi Askwall. Foto: Karin Perhans.

Forskarna utforskar och ritar upp landskapet – politiker och beslutsfattare får sedan navigera med stöd av kartan.
Foto: Magnus Emlén/Mostphotos.

Utifrån en lite annan ingångsvinkel beskrev Åsa Wikforss, professor i teoretisk filosofi vid Stockholms universitet, några centrala fallgropar i samband med att kunskap om något formas. "Bekräftelsebias" innebär att vi har en tendens att tro på det vi redan vet och undvika fakta som går emot den egna ursprungliga övertygelsen. På motsvarande sätt gör "sanningsbias" att vi oftast har lättare att ta till oss information och tro på saker än vi har att slå saker ifrån oss och inse att de är osanna. Åsa förklarade också hur känslor och vilja oftast är starkare än förnuftet när vi fattar olika typer av beslut.

Vi fick två konkreta exempel från områden där gränsen mellan fakta och värderingar ofta är suddig och där det bitvis är svårt, till och med för en insatt person, att få rätsida på debatten.

Elisabet Rytter, som är forskningsansvarig på Livsmedelsföretagen, visade hur resultat från enskilda studier kring kost och hälsa, uppbackade med starka och "löpsedelvänliga" citat från deltagande forskare, har lyfts fram i media. Elisabet beskrev att det är vanligt att en enskild studie som ifrågasätter väl etablerad konsensus i forskarvärlden får oproportionerligt stor uppmärksamhet, något som kan skapa onödigt förvirring och misstro mot forskning generellt.

Stefan Jansson, professor i cell- och molekylärbiologi vid Umeå universitet, belyste problematiken med den polariserade debatten om genetiskt modifierade organismer (GMO). Frågan kantas enligt Stefan av brist på vetenskaplig definition, konsekventa beslut och tydlighet kring vilken problembild som olika intressenter egentligen ser med den nya tekniken.

Eftermiddagens långa fikapaus inrymde också gruppdiskussioner. I snart sagt varje vrå av KSLA diskuterade semi-

nariedeltagarna och förmedlade sedan sina slutsatser genom ett digitalt enkätverktyg på sina mobiler. Diskussionsfrågan lød *Vad kan politiker respektive forskare göra för att åstadkomma en mer hållbar politik och mer kunskapsbaserade beslut för de gröna näringarna?*

Ett 70-tal förslag kom in. Flera pekade på behovet av bättre incitament och möjligheter för forskare att sammanställa breda synteser i kontroversiella och svåra frågor, att arbeta ännu mer över disciplingränserna och sträva efter att sätta in forskningsresultat i komplexa och samhällsrelevanta sammanhang. Deltagarna lyfte också att politiker och beslutsfattare behöver våga ta ställning och vara de som hanterar värderingssteget, baserat på de konsekvenser av olika handlingsalternativ som forskningen visar på.

Seminarier avslutades med en paneldiskussion kring medskicken som kommit in, både från dem som diskuterade på plats på KSLA och från dem som deltog i seminariet på distans.

I panelen fanns Charlotte Bengtsson, Skogforsk, Betty Malmberg, Miljö- och jordbruksutskottet, Måns Nilsson, SEI, och Gunilla Svantorp, Utbildningsutskottet. Bland annat diskuterades värderingars och ideologiers betydelse för att bryta olika syn i frågor mot varandra och Statens offentliga utredningars (SOU) roll för att skapa breda kunskapsöversikter och beslutsunderlag. Charlotte reflekterade också att utifrån ett forskningsinstituts perspektiv är besvarandet av remisser en viktig uppgift.

Frågan kring samspelet mellan fakta och värderingar, och mellan forskning och politik, kommer att vara ett av utskottets fokusområden och seminariet gav en värdefull grund för det fortsatta arbetet.